

ліквідації їх наслідків; забезпечення своєчасного реагування на повідомлення про загрозу або виникнення кризових ситуацій; у разі виникнення надзвичайної ситуації формування оперативних груп та переміщення їх до місця події для оцінки обстановки, складання прогнозу розвитку надзвичайної ситуації, її медико-санітарних наслідків та підготовки пропозицій для залучення і координації дій додаткових сил.

Слід мати на увазі, що розмита система антикризового управління характеризується нестабільністю, розбалансованістю діяльності державних інститутів, зниженням рівня керованості соціально-економічними процесами. Тому для подолання її необхідно, щоб всі структурні елементи (технічний базис, економіка, соціальна сфера, політика та право) знаходилися у такій взаємній відповідності та збалансованості, яка б дозволила сформувавши радикальні перетворення у антикризовому управлінні.

Список літератури

1. Скібінський О.М. Антикризовий менеджмент /О.М. Скібінський: Навч. Посібник. – К: Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.
2. Ткачова Н.М. Логістичні підходи до формування стратегії антикризового розвитку /Н.М. Ткачова, С.В. Денісова Науковий журнал «Логістика :теорія та практика» Луцького національного технічного університету. – №1 (2). – Луцьк, 2012. – С.192-195
3. Поважний О.С. Антикризове управління економічною безпекою: монографія / О.С. Поважний , Н.М. Ткачова, В.Л. Пілюшенко. - Донецьк: ВІК, 2010. – 310 с.
4. Електронний режим доступу: Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>]

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВІДМИВАННЯ НЕЗАКОННИХ ДОХОДІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Лазебник Л.Л., д.е.н., доцент;

Гацька Л.П., к.е.н, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В сучасних умовах потреба у відмиванні незаконно отриманих коштів обраховується величезними сумами, внаслідок чого відмивання незаконних доходів стало самостійним, надзвичайно прибутковим та швидко зростаючим сектором світової економіки. Згідно з даними Міжнародної групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (ФАТФ) щорічний обсяг ринку відмивання становить 2-5% світового ВВП і перевищує 4 трлн. дол. США, а перше десятиліття XXI століття принесло 20-30 трлн.дол.США, відмитих через світову фінансову систему [1].

Відмивання незаконних доходів має здатність дестабілізувати положення економічних суб'єктів та суспільство в цілому. У зв'язку із цим формування ефективного механізму управління ризиками відмивання доходів, отриманих незаконним способом, є однією з актуальних сучасних економічних проблем.

На сьогодні банківська спільнота посилює увагу до питань попередження використання незаконно отриманих коштів. Передувало цьому створення у кожній країні національних органів фінансової розвідки та криміналізація процесу відмивання коштів. У цьому зв'язку українські банки, які здійснюють міжнародні операції, перетворюються на об'єкт контролю не лише з боку вітчизняних фінансових владних структур, але і зарубіжних банків-кореспондентів. Таким чином, вони вже не можуть ігнорувати сучасні вимоги, які іноземні контрагенти пред'являють до репутації своїх ділових партнерів. Тому політика економічної безпеки сучасного банку має включати елементи, націлені на попередження використання його продуктів і послуг у злочинних цілях і розробку механізмів управління відповідними ризиками.

Ризик залучення банку до процесів відмивання незаконно отриманих коштів є відносно новою проблемою для вітчизняної банківської системи, яка не має досвіду

регулювання подібними процесами. Що надає питанням розробки механізмів управління даним ризиком особливої актуальності.

У вітчизняній науковій літературі питання управління ризиком залучення банку до процесів відмивання доходів, отриманих протизаконним шляхом, не відображені всебічно. Автори більшості робіт досліджують проблему відмивання незаконних доходів виключно з правових та міжнародно-правових позицій [2–5]. Економічний зміст відмивання незаконно отриманих коштів розглядався З.Варналієм [6] та І.Мазур [7] в контексті детінізації господарської діяльності. Організаційно-правові засади національної системи регулювання легалізації незаконних доходів в Україні досліджувала Н.Поплевічева [8]. Вітчизняні особливості легалізації незаконно отриманих доходів та умови формування системної протидії цьому явищу на макроекономічному рівні розкрито О.Мірошніченко [9]. А от на мікроекономічному рівні, рівні банківської установи, проблематика протидії залучення кредитної установи до процесів відмивання доходів, отриманих незаконним способом, та економічні аспекти побудови в банку системи управління відповідними ризиками розроблені недостатньо.

Боротьба з легалізацією незаконно отриманих доходів є завданням не тільки банківського сектору, проте саме банківському секторові притаманний найвищий ризик того, що він може відіграти основну роль в процесі відмивання. З таблиці 1 видно, що питома вага повідомлень, які отримала за 2007-2011 рр. від банків Державна служба фінансового моніторингу України складає в середньому 96,6%. При тому, що доля банків серед зареєстрованих суб'єктів первинного фінансового моніторингу в Україні станом на 01.01.2012 р. становила лише 1,5% [10].

Таблиця 1

Інформування про підозрілі операції суб'єктами первинного фінансового моніторингу в Україні

	2007		2008		2009		2010		2011	
	кількість	питома вага, %	кількість	питома вага, %	кількість	питома вага, %	кількість	питома вага, %	кількість	питома вага, %
Банки	9888649	96,6	1048197	96,7	868357	96,9	787912	96,1	1062215	96,9
Небанківські установи	34209	3,4	35256	3,3	28151	3,1	31630	3,9	33668	3,1
Всього	9922858	100	1083453	100	896508	100	819542	100	1095883	100

Джерело: [10].

Зростаючі можливості банків швидко та анонімно, в автоматизованому режимі переказувати кошти, ставлять ці установи метою злочинної діяльності, і якщо банки не приділятимуть належної уваги питанням попередження та протидії легалізації незаконно отриманих доходів, вони можуть бути використані особами, які відмивають гроші. Наслідки для банків можуть бути негативними, оскільки при цьому виникає загроза втрати довіри клієнтів або стати об'єктом підвищеної уваги з боку наглядових та правоохоронних органів.

Фахівці вважають відмиванням коштів процес приховування реального джерела грошових коштів з наступною їх легалізацією [11]. Згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (ст. 4) до відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані з коштами або власністю, одержаними внаслідок вчинення злочину, спрямовані на приховування джерел походження зазначених коштів (власності) чи сприяння особі, яка є співучасником у вчиненні злочину, що є джерелом походження зазначених коштів (власності) [12].

В зазначеному Законі (ст.1) дається визначення і ризиків відмивання незаконних доходів для фінансових установ, і банків зокрема, як небезпеки бути використаними

клієнтами при наданні ними послуг відповідно до характеру їхньої діяльності з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і управління такими ризиками як сукупності заходів з визначення, оцінки, моніторингу, контролю ризиків, що спрямовані на їх зменшення до прийняттого рівня [12].

Зростання потреби в ефективному управлінні ризиками відмивання незаконних коштів дає підстави для розвитку методології основних бізнес-процесів в банку з точки зору комплаєнз-ризиків. Термін «комплаєнз-ризик» означає ризик застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих органів, істотних фінансових збитків або втрати репутації банком внаслідок недотримання ним законів, інструкцій, правил, стандартів саморегулювальних організацій або кодексів поведінки, які стосуються банківської діяльності [13]. Відповідність законам, правилам і стандартам у сфері комплаєнзу як правило, стосується таких питань, як дотримання належних стандартів поведінки на ринку, справедливе ставлення до клієнтів, протидія легалізації незаконно отриманих доходів тощо. Банки, які свідомо чи несвідомо беруть участь в операціях з відмивання незаконно отриманих доходів, наражаються на комплаєнз-ризик.

Відповідність законам, правилам і стандартам у сфері комплаєнзу має різні джерела, включаючи основні закони, правила та стандарти, що приймаються законодавчими та наглядовими органами, ринкові угоди, галузеві та внутрішні кодекси поведінки, які стосуються банківських установ. З вказаних вище причин вони є ширшими за обов'язкові вимоги і включають більш загальні стандарти надійності та етичної поведінки.

Зазначимо, що сьогодні для українських банків більш актуальними вважаються наступні види ризиків: кредитний ризик, фінансовий ризик, операційний ризик і ризик достатності капіталу, а ризикам залучення до процесів відмивання незаконних доходів та комплаєнз-ризиків достатня увага не приділяється. Проте фахівці [14] зазначають, що операційний та фінансовий ризики можуть нівелюватись у результаті реалізації ефективних заходів з управління комплаєнз-ризиком.

Технології відмивання незаконно отриманих доходів є різноманітні. Незважаючи на це, в їх основі лежить практично одна схема. Вона ґрунтується на ключовій меті легалізації – перетворення нелегальних грошей у готівковій та безготівковій формі в легальні активи, які не викликають підозри з точки зору свого походження (банківські депозити, цінні папери, нерухомість тощо). Для банків найбільш важливими з позиції ідентифікації коштів, що легалізуються, є етап початкового розміщення та переміщення. Адже в більшості випадків реальний зміст операцій з відмивання незаконних доходів полягає власне в русі фінансового потоку, а не сукупному результаті здійснених операцій. Легалізація коштів здійснюється за рахунок багаторазової трансформації одного фінансового потоку з одних інструментів в інші. Якщо банк виявиться неспроможним виявити підозрілих клієнтів або підозрілі операції і вжити відповідні заходи, то він стає частиною злочинної мережі. Для попередження цього банкам потрібно знати своїх клієнтів, а також вони повинні створювати належні процедури контролю та проводити перевірку інформації як щодо нових, так і щодо існуючих клієнтів.

При цьому з рекомендованих аналітиками фінансового стану клієнта переліку фактичних даних в більшості випадків фігурують лише підтверджуючі документи, які надаються клієнтом добровільно. Таким чином, виникає необхідність створення чіткої технології проведення перевірки фінансової інформації, визначення переліку необхідних показників фінансового стану клієнта і виявлення залежності між фінансовим станом клієнта та реальним призначенням фінансових операцій. Адже в більшості випадків фактичні показники діяльності суттєво відрізняються від тих, які знайшли своє відображення у бухгалтерській звітності. Тому з метою виявлення реальних показників як справедливих і об'єктивних виникає необхідність скорегувати надану звітність з урахуванням реальних чинників і використовувати в роботі лише реальні дані. Але виконання таких дій потребує від працівників банку спеціальних навичок для пошуку та оцінки необхідної інформації, спроможності правильно оцінити можливість її віднесення до ознак відмивання коштів.

Список літератури

1. Офіційний сайт Міжнародної групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org>
2. Відмивання грошей: кримінально-правова кваліфікація, запобігання злочинності, законодавство та міжнародний досвід / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, П.В.Мельник, В.Р.Жвалюк. – Ірпінь, Нац. акад. ДПС України, 2004. – 310 с.
3. Гуржій С.Г. Боротьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний та практичний аспекти / С.Г.Гуржій, Я.В.Янушевич, О.Ю.Фещенко, А.Т.Ковальчук та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 216 с.
4. Дяченко Я.Я. Організаційно-правові засоби моніторингу фінансових правопорушень / Я.Я.Дяченко // Фінанси України. – 2009. - №5. – С.31-40.
5. Качка Т. Боротьба з відмиванням грошей: комплексний порівняльно-правовий аналіз відповідності законодавства України асвіс Європейського Союзу у сфері боротьби та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / Тарас Качка. – К.: Реферат, 2004. – 288 с.
6. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / За ред. З.С.Варналія. – К.: НІСД, 2006. – 576 с.
7. Мазур І.І. Детінізація економіки як пріоритет економічної безпеки України / І.І.Мазур // Стратегічні пріоритети. – 2008. - №3 (8). – С.76-83.
8. Поплевічева Н. Державні засади запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, через інституції фінансового ринку / Наталія Поплевічева // Банківська справа. – 2011. - № 3. – С.87-94.
9. Мірошніченко О.В. Іллегальна економіка та фінансові операції з легалізації незаконних доходів у контексті економічної безпеки / О.В. Мірошніченко // Фінанси України. 2010. - № 9. – С.49-60.
10. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2011 рік. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=529&art_id=9311&lang=uk
11. Суэтин А.А. Макроэкономические последствия отмывания денег / А.А.Суэтин // Вопросы экономики. – 2001. - № 10. – С.126.
12. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 18.05.2010р № 2258 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.
13. Морозов А.В. Использование финансового анализа для целей противодействия отмыванию доходов и финансированию терроризма / А.В. Морозов // Финансы и кредит. – 2008. - № 34 (322). - С.60.
14. Д'яконова І. І. Формування системи фінансового моніторингу як складоваїризику-орієнтованого банківського нагляду / І.І.Д'яконова, Є. Ю.Мордань [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_3/Mordan_311.htm

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

О.О. Лапко, д.е.н., професор,

Університет банківської справи Національного банку України (м.Київ)

Незважаючи на великомасштабність необхідних обсягів коштів для фінансування світового сталого розвитку, вони можуть бути мобілізовані через зважену державну політику і інноваційні фінансові механізми. Стрімке зростання ринків капіталу, їхня орієнтація на природоохоронні технології, розвиток нових сучасних фінансових інструментів, в т.ч. фондів стимулювання «зеленого» розвитку – у відповідь на економічний спад останніх років, відкривають широкі можливості для створення ефективної системи фінансування глобальної структурної трансформації економіки у напрямі сталого розвитку.

Для якнайшвидшого впровадження концепції сталого розвитку в глобальному масштабі необхідні ресурси, зосереджені в управлінні довгостроковими інвесторами, – державними фінансовими інститутами, банками розвитку, стабілізаційними та резервними фондами, спеціалізованими пенсійними фондами та страховими компаніями, чії зобов'язання не обмежуються короткостроковими орієнтирами. Довгострокові інституційні інвестори, – пенсійні фонди і страхові компанії, розглядають зменшення екологічних, соціальних і управлінських ризиків через створення «зелених» портфельів, інвестуючи кошти в підприємства екологічного профілю. Аналогічно поведуться комерційні банки, які також вводять аналогічні критерії до обов'язкових у своїй кредитній політиці і створюють «зелені» продукти. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження механізмів створення та використання фондів суверенного добробуту, які в останні роки довели свою ефективність